

- Siyasi partiyaların maliyyələşməsi məsələsinin g l n ilə qalacađı haqqında xəbərlər var. Bildirilir ki, səbəb b dc d  vəsait  atıřmazlıđıdır. D vl t büdcəsi may ayında bir daha parlamentin müzakirəsinə çıxarıldı. Sizcə, bu səbəbin əsası varmı?

- Heç bir əsası yoxdur.  unki 2012-ci ilin birinci yarısında d vl t b dc sinin icrasına dair məlumatlarda göstərilib ki, b dc d  1 milyard 24 milyon 900 min manatdan artıq vəsait yaranıb. Bu, o deməkdir ki, b dc  vəsaitləri proqnozlaşdırıldıđı qədər x rcl nm yib, gəlirlər xərclərdən çox olub. 1 milyardan artıq vəsait siyasi partiyaların maliyyələşməsi  c n lazım olandan dəfələrlə böyük rəqəmdir. Problem maliyyə problemi deyil. Mövcud qanunvericiliyə görə, g l n ilin b dc sinin formalařdırılması bu ilin fevralında bařlayır. Ola bilər, 2012-ci ilin büdcəsi 2011-ci ilin fevralında hazırlanmađa bařlayanda siyasi partiyaların maliyyələşməsi ilə bađlı qərar yox idi. Hökumət və prezident tərəfindən b dc nin hazırlanması prosesi oktyabrın 15-də bařa çatır. Bundan sonrakı 2 ay ərzində büdcəyə d yiřiklikl r parlamentdə müzakirə edilərək qəbul olunur. Ona görə də d ř n r m ki, formal səbəbi yalnız b dc  planlamasında xərc maddəsinin nəzərə alınmaması ilə bađlı ola bilər. Amma bu, əsas səbəb deyil. Bildiyiniz kimi, çoxdan b ri müzakirə edilse də  man tl rin qaytarılması  c n də b dc d  vəsait nəzərdə tutulmamıřdı. Ancaq bununla bađlı siyasi qərar olduđu  c n hökumət onun icrası ilə bađlı tədbirləri qısa zamanda həyata keçirə bildi. Əgər siyasi partiyaların maliyyələşməsi ilə bađlı siyasi qərar olsaydı, hökumət bunu b dc d  əlavələr v  d qiql řdirm l r aparmaqla həyata keçirə bilərdi. Azərbaycan b dc sində hər il az qala minlərlə d r stl řdirm l r, d qiql řdirm l r aparılır. Odur ki, 1 milyardan çox vəsaitin mövcud olduđu b dc d  siyasi partiyaların maliyy l řdirilm sinin vəsait  atıřmazlıđı ucbatından növbəti ilə qədər ert l nm si əsas səbəb deyildir. Burada yalnız siyasi səbəb axtarmaq gərəkdir.

- Ötən ilin və bu ilin 6 ayının b dc  xərcləri ilə bađlı proqnozlar n  qədər dođrulub?

- Bu ilin 6 ayında b dc nin mədaxili proqnozdan y ks k icra olunub - 106,2 faiz.  t nilki ilə müqayisədə eyni dövrdə d vl t büdcəsinə 2,5 milyard manatdan çox vəsait daxil olub. Xüsusən Vergilər Nazirliyi xətti ilə artım daha y ks k olub. Nəticədə, gəlirlər hissəsində proqnoz  z n  artıqlaması ilə dođruldu. Səbəblərdən biri ilin birinci hissəsinin yarısında neftin qiymətinin yetərincə y ks k olmasıdır. Bundan bařqa, “Eurovision” ərəfəsində büdcəyə qeyri-neft sektorundan təzyiqlər nəticəsində daxilolmalar  oxalmıřdı. Xərclər hissəsinə g l nd  isə bu proqnozlar  z n  dođrultmayıb.  unki Azərbaycan hökuməti proqnozlaşdırıldıđı xərcləri olduđu kimi yerinə yetirmir. Bu, artıq tendensiyaya  vrilib, hər il

təkrar olunur. Biz Milli Būdcə Qrupu olaraq, ötən ilin bűdcəsində bu məsələni araşdırdıq. Bəlli oldu ki, ötən ilin bűdcəsində də təhsil, səhiyyə, sosial yönümlü, eləcə də sosial műdafiə xərclərinin icra səviyyəsi bűdcənin űmumi icra səviyyəsindən geri qalır. 2011-ci ilin dōvlət bűdcəsində təhsil xərcləri 93 faiz, elm xərcləri 92 faiz, səhiyyə xərcləri 89 faiz, amma tikinti xərcləmələri 99,8 faiz icra olunub. Göründüyü kimi, burada yenə də bűdcə vəsaitləri űzərində sərəncam vermək hüququ űstün olan qrupların maraqları önə çıxır. Hansı istiqamətlərdə daha çox mənimsəmələr mümkündür, orada bűdcənin icrası daha yűksək səviyyədə həyata keçirilir. Praktika göstərir ki, bűdcənin əsas xərcləmələri ilin ikinci yarısına təsadűf edir. Ona görə də dōvlət bűdcəsinin xərclər hissəsinin icrasında mütənasiblik qorunmur. Məsələn, 2011-ci ilin dōvlət bűdcəsinin təhlili zamanı aydın oldu ki, xərclərin 31,6 faizi ilin birinci yarısında həyata keçirilib. Mütənasiblik olsaydı, bu rəqəm 50-nin ətrafında olmalıydı. Dōvlət bűdcəsinin 43,6 faizi ilin dōrdüncü rűbündə xərclənib. Xərcləmələrin orta aylıq statistik səviyyəsi ötən il 1,78 milyard manat olduđu halda yalnız dekabrda bundan 3,12 dəfə çox - 4 milyard vəsait xərclənib. Dekabr ayında həyata keçirilən xərclərin strukturuna baxanda aydın olur ki, dəftərxana və təsərrűfat xərcləri űçün il ərzində ayrılmıř bűdcənin 21,8 faizi, mətbəə xərclərinin 23,9 faizi, kommunal və kommunikasiya xidmətləri ilə bađlı digər xərclərin 24,7 faizi yalnız dekabr ayında xərclənib. Bu o deməkdir ki, məsələn, il ərzində 100 manat dəftərxanaya pul verilsə, hər aya təxminən 8 manat düşsə, o əvvəlcə tələbata uyđun xərclənir, qalıq yaranır, ilin sonunda isə bəlli olur ki, həmin xərc maddəsi űzrə 22 manat qalıb. Onun da bir ay ərzində, yəni dekabr ayında 8 manatını xərcləyib, 14 manatını da silirlər. Bu o deməkdir ki, dekabrda bűdcə qurumları ehtiyaclarından 3 dəfə artıq vəsait xərcləyiblər. Bu, yalnız xərclər öncədən düzgün proqnozlaşdırılmadıqda baş verə bilər. Çünki əks tədqirdə mümkün deyil ki, dekabrda orta səviyyədən 3 dəfə çox dəftərxana və təsərrűfat materialları alınsın, 3 dəfə çox nəşr olunsun, 3 dəfə çox internetə və rabitəyə pul xərclənsin. Beləliklə, xərcləri ilin sonunda silir, vəsaiti isə mənimsəyirlər. Azərbaycan bűdcəsinin icrasında çox ciddi problemlər var. Bunu illərdir aparılan təhlillərlə sübut etmişik.

- İntestisiya bűdcəsinin xərclənməsində nələr müşahidə edilir?

“Hakimiyyət daxilində bűdcədən daha çox pay almaq uğrunda nəinki műbarizə, hətta műharibə gedir”

- Ötən ilin bűdcəsində ilkin olaraq 503 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsi və bu məqsədlə 3 milyard 380 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulmuşdu. İl ərzində bu layihələrin sayı 830-a çatdırıldı. 3,4 milyardı da, 5,8 milyardı da əvəz etdilər. Bu vəsaitin xərclənməsi űçün 72 qurum müəyyənləşdirilmişdi. Sonradan həmin təşkilatların sayı 130-a, layihələrin isə sayı 966-a çatdırılıb. Buna görə də Nazirlər Kabineti ilin əvvəlində verdiyi sərəncama il ərzində 30 dəfə dəyişiklik edib. Bu, çox biabırçı bir haldır ki, NK öz sərəncamına 1 ildə 30 dəfə dəyişiklik edir, sifarişçilərin adını dəyişir, məbləđi dəyişir, obyektlər űzrə muxtəlif yerdəyişmələr edir. Bu, yalnız korporativ və korrupsiya maraqlardan irəli gəlir. Hakimiyyət daxilində bűdcədən daha çox pay

almaq uğrunda nəinki m bariz , hətta m harib  gedir. Ayri-ayrı nazirliklər, d vl t komitələri bunu Nazirlər Kabinetinin qərarlarında d yi illikl r etdirməklə nümayiş etdirirlər.  z n  hörmət edən hökumət bu qərarı ilə bir dəfə verər. Dəyişiklik olsa da 1, ya 2 dəfə olar. Ancaq Azərbaycan hökuməti il ərzində eyni bir sərəncama 30 dəfə dəyişiklik edir. Bunu n  ilə izah etmək olar?  z  də bu, yalnız 2011-ci ilə aid tendensiyası deyil. Son 5 ildə Nazirlər Kabineti hər il investisiya layihələri ilə bağlı hesabatlarını ildə orta hesabla 25-30 dəfə dəyişdirir. Bundan başqa, müşahidələr onu göstərir ki, hər bir nazirlik investisiya layihələrini daimi olaraq eyni şirkətlərlə həyata keçirir. Əslində isə bu, ayri-ayrı qurumlar olmalı və tender əsasında m  y nl  dirilm lidir. Digər bir məsələ. B d c d  qeyri-maliyyə aktivləri adlı bir bölmə var. Ötən il qeyri-maliyyə aktivlərinin alınması xərcləri  mumi xərclərin 46 faizinə b r b r olub. Bu,  z nd n əvvəlki illə müqayisədə 10,1 faiz çoxdur. 2011-ci ildə bu bölmə  zr  x rcl m l r 7 milyard olub. Qeyri-maliyyə aktivlərinə yönəldilən xərclərin ildən-ilə artması guya daha çox maşın və avadanlıq alınması kimi izah edilir, ancaq bu satınalmaların dəyəri həmişə   irdilir. Əslində isə bu bölmə  zr  xərclər ildən-ilə azalmalıdır.  nkini hər hansı maşın, ya avadanlıq davamlı olaraq hər il alına bilməz, bu il alınanda 3-5 il ondan istifadə edilir. Bizdə isə bu bölmə  zr  x rcl m l r hər il artırılır. Bu tendensiya d vl t b d c sindən s m rsiz istifadənin göstəricisidir. Başqa bir məsələyə də diqqətinizi çəkmək istərdim, 2011-ci ilin d vl t b d c sinin əmək haqqı hissəsində icra səviyyəsi  mumi səviyyədən 3,5 faiz az olub. Bununla bağlı rəsmi açıqlama belədir ki, d vl t b d c sindən maliyyələşən qurumlarda vakant vəzifələr var. Belə çıxır, d vl t idarəetməsində iş yeri var, ancaq işçi tapa bilmirlər. Araşdırma apardıq, belli oldu ki, 2011-ci il d vl t b d c sinin əməyin ödənişi bölməsində nəzərdə tutulmuş 121,2 milyon vəsait x rcl nm yib. Bu vəsaitlə 27 445 nəfərə il ərzində 2011-ci il üçün orta aylıq əmək haqqı səviyyəsində m vacib verilməsi mümkün idi. Ancaq vəsait x rcl nm yib. Əgər vəsait varsa, işsizliklə ba lı belə ciddi problemlər yaşanan dövrədə nədən biz onu x rcl mirik? Ona görə ki, sonradan bu vəsait ba qa istiqamətlərə ötürülür - məsələn, tikintiyə. Diqqət edin, elm bölməsində x rcl m l r  92 faiz əməl olunub. Bir tərəfdən deyirik elm xərcləri azdır, digər tərəfdən də ayrılan vəsait sona kimi x rcl nmir. Ancaq tikinti  zr  bütün x rcl m l r az qala 100 faiz yerinə yetirilir.

- B d c y  ictimai nəzarət mexanizmləri n  qədər işləkdir?

“Vətəndaş hesab edir ki, b d c  onun yox, d vl tindir,  z  bilər necə xərcləyir. Ancaq vətəndaş cibindəki pulu gündə bir neçə dəfə sayırsa, b d c  pullarını da elə saymalıdır”

- Demək olar, ictimai nəzarət imkanları yoxdur. Əslində bu işin araşdırılması ilə Hesablama Palatası m   l olmalıdır.  nkini Hesablama Palatası Ali Nəzarət orqanıdır. Qurumun 2011-ci ilin d vl t b d c sinin icrası ilə bağlı rəyi öncəki illərlə müqayisədə daha t kmildir. Lakin Hesablama Palatasının rəyində bütün bölmələr  zr  xeyli ciddi faktlar a karlansa da, nədənsə investisiya bölməsində daha çox  mumi məlumatlar verilir. Əslində belə olmalı deyil,  nkini ötən il investisiya xərcləri  mumi b d c nin 38 faizini təşkil edib. Yəni ötən ilki b d c nin 16 milyard

xerc hissəsinin 7 milyarda qədəri investisiya xerclerine ayrılıb. Odur ki, Hesablama Palatasının rəyində investisiya büdcəsinə dair hissə əsas bölmə kimi verilməlidir. Bu rəy də həqiqətən də diqqəti  k n məqamlar var. Lakin onlar Hesablama Palatası audit yoxlamaları ilə ortaya  ıxarılmayıb, daha çox ststistik təhlil nəticəsində ortalıđa qoyulub. Bu bir tərəfdən palatanın peşəkar komandasının olmasını t sdir edirsə, digər tərəfdən, onun ali nəzarət orqanı kimi hələ də “sifarişlə” iřl diyinə dəlalət edir. HP-in rəyində ařkara çıxarılan problemlərə münasibətdə tez-tez ““ vv lki illərdə verilən müvafiq r yl rd  göstərildiyi kimi” ifadəsi iřl dilir. Bu o deməkdir ki, büdcəyə nəzarət edən ali orqanın t vsiy lerini hökumət nəzərə almır. Nəzərə alsaydı, hər il eyni məsələlərlə bađlı eyni iradlar ortaya çıxmazdı. Bu, Hesablama Palatasının acizliyinin göstəricisidir, bu qurumun potensialı y ks k olsa da hazırkı statusu belə məsələlərdə ciddi d yiřiklikl r etməyə imkan vermir. Hesab edirəm ki, hökumət HP-nin t vsiy lerini diqqətdə saxlamalıdır, onların nəzərə alınması b dc d n xerclem lerin səmərəliliyini v  ř ffafılıđını yüksəldə bilər. V t ndař cəmiyyəti institutlarının nəzarətinə gəlincə, burda yük daha çox medianın v  QHT-lərin üzərinə d ř r. Bu sahədə sistemli iřl y n Milli B dce Qrupudur. Ancaq Milli B dce Qrupu yalnız b dc  rəyləri hazırlayır, monitorinqlər aparmır,  unki bunun   n onun maliyyə dəstəyi yoxdur. Ancaq büdcəyə nəzarət yalnız Hesablama Palatasının, Milli B dce Qrupunun, medianın deyil, həm də hər bir v t ndařın iřidir. Hər bir v t ndař bilməlidir ki, b dc  onundur. Bu gün polis də, ordu da, məmur da v t ndařların malik olduđu sərvətlərin satıřından g l n gəlirlərin, v t ndařların ödədikləri verginin hesabına fəaliyyət göstərir. Bu, həm də bir qədər m lumatsızlıq məsələsidir.  unki  g r media ara-sıra b dc  ilə bađlı məsələləri gündəmə gətirirsə, televiziyada belə müzakirə a maq imkanları məhduddur, buna ř rait yaradıldısa, cəmiyyət büdcəyə dair xeyli m lumatlanardı, bilərdi ki, d vl t pulları hara v  necə xercленir, onu kimlər xercleyir. Digər tərəfdən də bəzi v t ndařlarımız hesab edir ki, b dc  onun yox, d vl tindir,  z  bilər necə xercleyir. Ancaq bu, yanlış yanařmadır. Ancaq v t ndař cibindəki pulu gündə bir ne e dəfə sayırsa, b dc  pullarını da elə saymalıdır. Bu məsələ hər bir Azərbaycan v t ndařının marađında olmalıdır. Bařqa bir tərəfdən də v t ndařlar g r nd  ki, onun bu prosesdə iřtirakının heç bir təsiri yoxdur, qərarlar yenə də hökumətin monopoliyasındadır, onda onun bu prosesdə iřtiraka marađı da qalmır. Elə hökumət də bunu arzulayır. Ona görə də bu gün d vl t büdcəsi v t ndař nəzarətindən kənarda qalaraq, ciddi m nimsem l rl  icra olunur.